

Nuoret ja ilmastonmuutos

Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa

MIKKO PIISPA & SAMI MYLLYNIEMI

Johdanto

Ilmastonmuutos on noussut uudella voimalla julkiseen keskusteluun. Ilmastokysymykset näkyvät aiempaa painokkaammin poliittisten puolueiden agendalla, ja vuoden 2019 eduskuntavaaleista ennakoidaan jo ilmastovaaleja. Keskeinen yksittäinen tekijä ilmastokeskustelun vahvistumiselle on lokakuussa 2018 ilmestynyt Kansainvälisen hallitustenvälisen ilmastonmuutospaneelin raportti, jonka sanoman voi tiivistää kahteen pääviestiin: ensinnäkin ilmaston lämpenemisen seuraukset olisivat aiemmin luultua vakavampia, jos lämpötilan nousua ei onnistuta rajaamaan alle 1,5 asteeseen esiteolliseen aikaan verrattuna; toiseksi tavoitteessa onnistuminen edellyttäisi globaalien nettohiilidioksidipäästöjen pudottamista nolnaan vuoteen 2050 mennessä. (IPCC 2018.)

Suomen ilmastopaneeli (2018) katsoo, että Suomessa on vähennettävä fossiilisia ja prosessiperäisiä päästöjä 85–100 prosentilla vuoteen 2050 mennessä, jotta Suomi saavuttaa Pariisin ilmastokokouksessa sovitut tavoitteet. Siten ilmastolaikiin kirjattu vastaavien päästöjen 80 prosentin vähentämistavoite vuoteen 2050 mennessä olisi riittämätön. Tutkijoiden vaatimat päästöleikkaukset ovat niin nopeita ja laajamittaisia (Millar & al. 2017), että ne edellyttävät syväleikkäviä yhteiskunnallisia muutoksia (BIOS 2018). Muutokset koskettavat ennen kaikkea nuorta sukupolvea, joka elinaikanaan tulee näkemään, mitä päästöjen vähentämisestä ja myös fossiilisten polttoaineiden käytöstä luopumisesta seuraa. Ja mikäli tuo luopuminen ja sitä kautta siirtyminen vähäpäästöisempään tulevaisuuteen ei onnistu, ja ilmastotutkijoiden varoitukset toteutuvat, joutuvat nykyiset nuoret myös kohtaamaan voimakkaasti lämpene-

vän ilmaston aiheuttamat globaalit ja arvaamattomat seuraukset.

Ilmastonmuutoksen ohella tämän vuosisadan ekologisia ongelmia ovat muun muassa luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen ja niin sanottu kuudes sukupuuttoaalto (Ceballos & al. 2017; WWF 2018) sekä saastuminen, kuten erityisesti vesistöjä koskettava mikromuoviongelma (Eriksen & al. 2014). Kaikki mainitut ekologiset ongelmat ovat myös yhteydessä toisiinsa, ja osin niille esitetyt ratkaisut ovat samankaltaisia: ihmiskunnan tulisi pystyä vähentämään paitsi päästöjään, myös muun muassa muuttamaan ruokailutottumuksiin, maankäyttöä sekä kulutusta.

Tutkimuskysymykset ja aineisto

Tässä artikkelissa tarkastelemme suomalaisen nuorison näkemyksiä ilmastonmuutoksesta ja ympäristöongelmista. Kysymme, miten nuoret ottavat vastaan tiedon ilmastonmuutoksesta ja ympäristöongelmista, millaisia huolia ne heissä herättävät ja millaiseen toimintaan tai vaikuttamiseen mainitut huolet johtavat? Näin aukeaa näkymiä myös nuorten tulevaisuuskuviin ja tulkintoja siihen, millaisia toimia ilmastonmuutoksen ja ympäristöongelmien ratkaisuksi nuoret toivovat ja mihin he ovat itse valmiita.

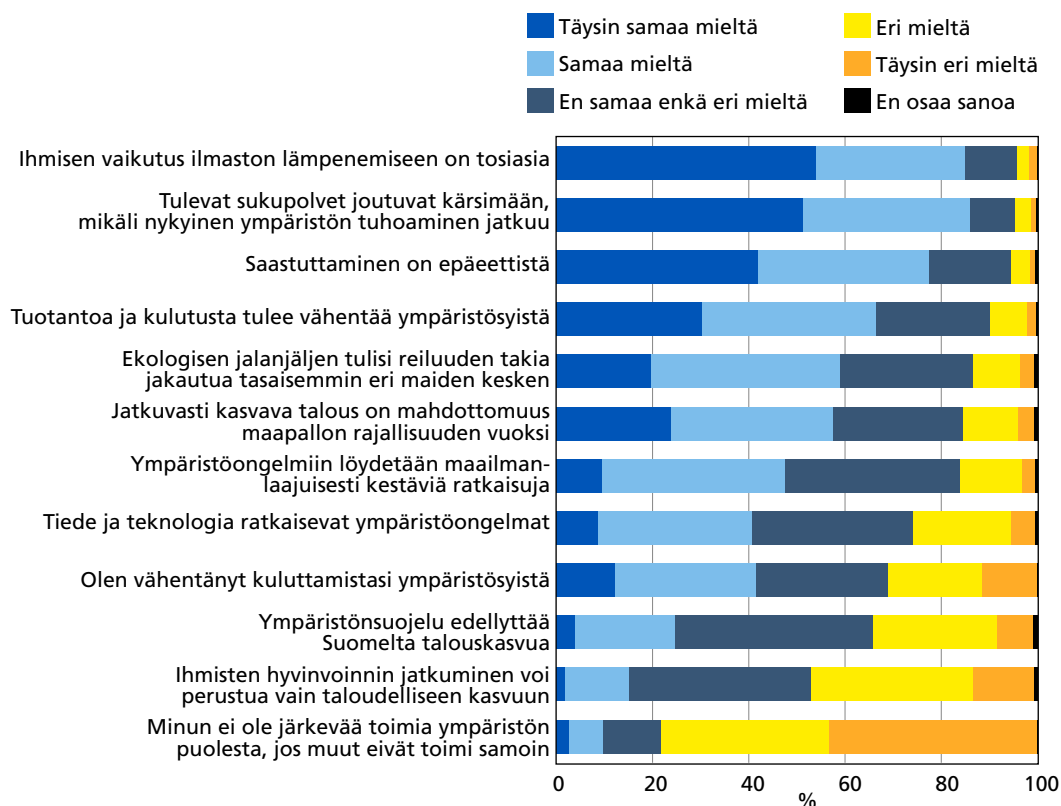
Nuorisobarometrit tarjoavat erinomaisen ikkunan suomalaisten nuorten arvojen, asenteiden ja huolien tarkasteluun. Nuorisobarometri on vuodesta 1994 lähtien tehty survey-tutkimus, jota varten vuosittain haastatellaan puhelimitse 1 900:ää iältään 15–29-vuotiaasta nuorta. Tässä artikkelissa hyödynnetään ennen kaikkea vuoden 2016 Nuorisobarometriä (Myllyniemi 2017). Sen

pääteemana oli tulevaisuus, minkä vuoksi aineisto valaisee erityisen hyvin nuorten näkemyksiä paitsi ilmasto- ja muista ympäristöongelmista, myös niiden ratkaisuksista. Fokus on erityisesti siinä, millaisena nuoret näkevät ympäristöongelmien ja nykyisen kasvuun pohjautuvan talousjärjestelmän suhteen ja tulevaisuuden. Lisäksi tämän artikkelin aineistoa täydennetään ennakkotiedoilla vuoden 2018 Nuorisobarometrista. Kyseinen barometri julkaistaan kokonaisuudessaan maaliskuussa 2019, mutta tämän artikkelin tarpeisiin on saatu lupa hyödyntää barometrin tuloksia.

Huomionarvoista on, että molemmat aineistot on kerätty ennen syksyllä 2018 voimakkaana käynnistynyttä ilmastomuutoskeskustelua. Artikkelissa heijastelemme saatuja tuloksia myös tätä keskustelua ja siinä esitettyjä puheenvuoroja vasten.

Tiedollinen ulottuvuus: miten nuoret ottavat ilmasto- ja ympäristötiedon vastaan?

Kuten johdannossa todettiin, tieteellinen konsensus on, että ekologisten ongelmien ehkäisemisessä ja hillitsemisessä on tehtävä ratkaisuja laajamittaisesti ja nopeassa aikataulussa. Viisauden alku on tosiasioiden tunnustaminen: vuoden 2016 Nuorisobarometrissa 85 prosenttia nuorista oli samaa mieltä siitä, että ”ihmisen vaikutus ilmaston lämpenemiseen on tosiasia” (kuvio 1). Tulokset ovat samankaltaisia kuin esimerkiksi Yleisradion Taloustutkimuksella loppuvuodesta 2017 teettämässä kyselyssä (Hallamaa 2018), jossa 88 prosenttia kaikista vastaajista oli samaa mieltä väitteestä ”ilmastonmuutos johtuu pääosin ihmisen toiminnasta”. Tässä mielessä suomalaisten yksi-

Kuvio 1. Nuorten ympäristöön ja ympäristönsuojeluun liittyviä näkemyksiä, %.

mielisyys lähentelee tiedeyhteisön konsensusta ihmisen vaikutuksesta ilmastonmuutokseen.

Vuoden 2016 Nuorisobarometrissa 86 prosenttia nuorista oli samaa mieltä kysymyksen ”tulevat sukupolvet joutuvat kärsimään, mikäli nykyinen ympäristön tuhoaminen jatkuu” kanssa. Tässäkin voidaan katsoa, että selkeä enemmistö nuorista on omaksunut tieteellisen tiedon pohjalta rakentuneen konsensuksen ja siihen sisältyvät varoitukset siitä, että ihmiskunnan nykyiset elintavat eivät ole ympäristön kannalta kestäviä. Tässä kysymyksenasettelu ei rajaudu pelkästään ilmastonmuutokseen, vaan siihen voitaneen ynnätä myös johdannossa käsitellyt muut globaalit ympäristöhuolet sekä mahdollisesti myös paikallisemmat ongelmat. Kysymyksenasettelussa ”tulevia sukupolvia” ei sen tarkemmin eritelty, mutta lieenee syytä olettaa, että se koskettaa paitsi vielä syntymättömiä polvia ja vastanneiden nuorten omia lapsia, myös nuoria itseään.

Lähes puolet (48 %) nuorista uskoi kuitenkin, että ympäristöongelmiin löydetään maailmanlaajuisesti kestäviä ratkaisuja. Eri mieltä tämän väitteen kanssa oli vain 16 prosenttia, kun loput vastasivat ”ei samaa eikä eri mieltä”. Toisin sanoen nuoret eivät ole menettäneet toivoaan. 41 prosenttia nuorista uskoi, että tiede ja teknologia ratkaisevat ympäristöongelmat. Kaikenikäisten suomalaisten optimismi on kasvanut nimenomaan arvioitaessa tieteen kykyä tuoda ratkaisuja ympäristö- ja energiaongelmiin, erityisesti ilmastonmuutokseen (Kiljunen 2016).

Kaksi kolmannesta nuorista (66 %) katsoi, että tuotantoa ja kulutusta tulisi vähentää ympäristösyistä ja 58 prosenttia oli samaa mieltä väitteen ”jatkuvasti kasvava talous on mahdottomuus maapallon rajallisuuden vuoksi”. Näyttää siis siltä, että valtaosa nuorista on omaksunut näkemyksen, että nykyinen kasvu perustuva talousjärjestelmä ei ole yhteensopiva ekologisesti kestävä tulevaisuuden kanssa. Näin he vaikuttaisivat suhtautuvan vähintään epäillen ajattelutapaan, jonka mukaan talouskasvu voisi kulkea käsi kädessä ympäristöongelmien ratkaisun kanssa.

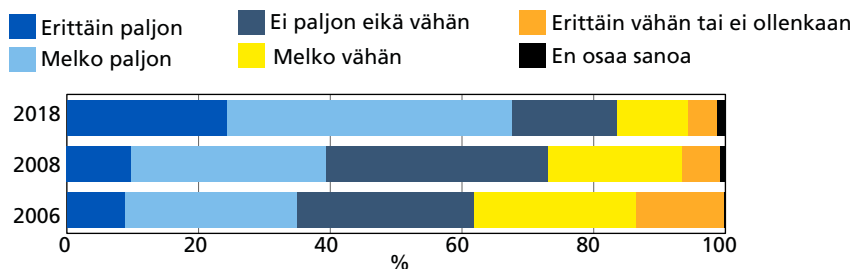
Vuoden 2016 Elinkeinoelämän valtuuskunnan arvo- ja asennemittauksessa lähes puolet vastaajista oli samaa mieltä siitä, että ihmisten hyvinvoinnin jatkuminen voi perustua vain jatkuvaan taloudelliseen kasvuun (Apunen & al. 2016). Samana vuonna toteutetun Nuorisobarometrin vastaajista ainoastaan 15 prosenttia oli kysymyksestä samaa mieltä. Nuorten asenteet jatkuvan talouskas-

vun välttämättömyydestä eroavat siis radikaalisti paitsi vanhemman väestön näkemyksistä, myös ”business-as-usual”-toimintamallista, joka edelleen ohjaa globaalilla tasolla talous- ja energia-politiikkaa ympäristön kustannuksella (du Pont & Meinshausen 2018). Nuoret suhtautuvat vanhempia ikäluokkia huomattavasti kriittisemmin, jopa kyseenalaistaen, ajatukseen siitä, että jatkuva kasvu olisi talousjärjestelmän ja siten myös hyvinvoinnin kulmakivi.

Nuorisobarometreissa on vuodesta 2004 lähtien selvitetty nuorten näkemyksiä siitä, arvelevatko he oman ikäluokkansa taloudellisen tilanteen kehittyvän vanhempien sukupolvea paremmaksi, huonommaksi vai pysyvän samana. Vuosina 2004 ja 2007 lähes puolet nuorista uskoi ikäluokkansa talouden parantuvan, vain joka kymmenes uskoi sen huonontuvan, muut uskoivat sen pysyvän samankaltaisena. Sen jälkeen luottamus taloudellisen tilanteen kehitykseen heikkeni jyrkästi: vuonna 2016 ”optimistien” ja ”pessimistien” osuudet olivat yhtä suuret, molemmat 27 prosentin osuuksilla. Vuonna 2016 talouskasvu piti toivottavana noin puolet (52 %) vastaajista. Suomea vaivannut pitkittynyt taantuma toki selittää epäluottamusta talouden kasvuun, mutta samalla on huomionarvoista, että monet eivät ylipäättään jaa toivetta aineellisen elintason kohentumisesta. 51 prosenttia nuorista piti puolestaan toivottavana, että ihmiset tinkisivät aineellisesta elintasostaan vapaaehtoisesti.

Nuorten luottamus jatkuvaan talouskasvuun vaikuttaa siis näin mitattuna heikolta, ja heidän näkemyksiään voidaan tarkastella sitä historiallista tosiasiaa vasten, että Suomessa jokainen uusi sukupolvi on ollut edellistä vauraampi. Viime vuosina erityisesti nuorten kotitalouksien tulot ovat kuitenkin kehittyneet heikosti. Tämän päivän nuoret saattavat hyvinkin jäädä ensimmäisiksi polviksi, joiden tulotaso on edellisiä polvia heikompi (ks. Kinnunen & Mäki-Fränki 2016).

Kokonaan toinen asia on toki se, kuinka pahoillaan nuoret tästä seikasta loppujen lopuksi ovat, aineelliset pääomat kun eivät vaikuta olevan nuorten prioriteettilistan kärkipäässä. Tästä todistavat vuoden 2018 barometrin ennakkotiedot (ks. myös Piispa 2018, 221–247). Barometrissa kysyttiin, ”kuinka tärkeitä seuraavat asiat ovat sinulle”. Vaihtoehtoina olivat muun muassa aineellinen hyvinvointi, kansallinen turvallisuus, vapaus ja ympäristön kunnioittaminen. Yhteensä kysyttyjä asioita oli 11. Aineellinen hyvinvointi oli vähin-

Kuvio 2. "Kuinka paljon koet epävarmuutta tai turvattomuutta ihmisestä johtuvasta ilmastonmuutoksesta?" Vertailussa vuosien 2006, 2008 ja 2018 Nuorisobarometrit, %.

tään melko tärkeää 61 prosentille nuorista (heistä 11 %:lle erittäin tärkeää, 50 %:lle melko tärkeää). Ensi alkuun tämä kuulostaa paljolta, mutta todellisuudessa aineellinen hyvinvointi oli kysytyistä asioista nuorille vähiten tärkeää. Monet kysytyt asiat olivat lähes sadalle prosentille tärkeitä – muun muassa terveys, rauha ja vapaus. Ympäristön kunnioittaminen oli sekin vähintään melko tärkeää 97 prosentille nuorista. Vähiten tärkeästä päästä löytyy aineellisen hyvinvoinnin yläpuolelta isänmaallisuus ja (jopa) vieraiden kielten oppiminen.

Huoli: miten nuoret reagoivat vastaanottamaansa tietoon?

Ilmastonmuutoksen aiheuttama huoli ja turvattomuuden tunne on aaltoillut viime vuosikymmeninä. Koko väestössä huoli kasvoi vuoteen 2007 saakka, minkä jälkeen seurasi selvä lasku. Vasta viime vuosina huoli on uudelleen kasvanut, ja esimerkiksi Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan kyselyssä ilmastonmuutos nousi suomalaisten ykköshuoleksi syksyllä 2018. (MTS 2018; ks. myös Apunen & al. 2016, 114; Hallamaa 2018.) Vastaavasti vuonna 2007 tehdyssä nuorten vaalitutkimuksessa enemmistö nuorista katsoi, että "ilmaston lämpenemisen torjuminen on tärkeämpi kuin mikään muu poliittinen kysymys" (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 35). Myös Nuorisobarometreja seurattaessa huolestuneisuus oli siihen mennessä suurimmillaan vuonna 2008. Tämän jälkeen se kääntyi nopeaan laskuun. Ennen vuoden 2008 globaalia talousnotkahdusta ja sitä seurannutta kitukasvun ja taantuman vaihetta ilmastonmuutos oli hetken aikaa voimakkaasti esillä mediassa, mikä osaltaan selittää tuolloista huolipiikkiä. Taantuman aikana

epävarmuus työpaikoista puolestaan saattoi hyvinkin peittää alleen etäisemmän tuntuiset ympäristöhuolet niin tiedotusvälineissä kuin ihmisten mielissä (ks. myös Hallamaa 2018). Viimeisen muutaman vuoden aikana ilmastonmuutos on palannut otsikoihin niin Suomessa kuin muuallakin, ja voinee väittää, että vahvemmin kuin koskaan aiemmin. On myös syytä korostaa, että nuorten huolta ilmastonmuutoksesta ei tule palauttaa vain taloussuhdanteisiin tai mediakeskusteluihin, vaan siihen vaikuttavat myös esimerkiksi tieteellisen todistusaineiston yhä vakuuttavampi karttuminen sekä ilmastonmuutoksen konkretisoituminen ja muuttuminen entistä akuutimmaksi ongelmaksi.

Vuoden 2018 Nuorisobarometrin ennakkotiedot kertovat, että huoli on kasvanut nuorten keskuudessa selvästi aiempaa korkeammalle tasolle. Nuorilta kysyttiin, "missä määrin, jos lainkaan, koet epävarmuutta tai turvattomuutta seuraavien asioiden takia." Vaihtoehtoina olivat esimerkiksi maailmanpoliittinen tilanne, maahanmuuttajien määrän lisääntyminen, ihmisestä johtuva ilmastonmuutos ja hyvinvointipalveluiden tulevaisuus. Yhteensä kysyttyjä asioita oli 13. Ilmastonmuutos oli näin kysyttynä nuorten suurin huolenaihe. 68 prosenttia vastanneista koki epävarmuutta tai turvattomuutta ilmastonmuutoksen vuoksi joko melko paljon tai erittäin paljon. (Kuvio 2.) Vertailun vuoksi toiseksi suurin huolenaihe, nuorten syrjäytyminen, herätti melko tai erittäin paljon epävarmuutta tai turvattomuutta 60 prosentissa nuoria. Esimerkiksi maahanmuuttajien määrän lisääntyminen ja sotilaallinen hyökkäys Suomeen jäivät kauas 26 ja 19 prosentin osuuksilla.

Myös viimeaikaisia kansainvälisiä nuorille suunnattuja arvokyselyitä tarkasteltaessa huomataan, että juuri nyt ilmastonmuutos ja ekologiset kysymykset ovat nuorille keskeisiä tulevaisuutta koskevia huolenaiheita. Esimerkiksi Eurobaromet-

riissa 2017 (Flash Eurobarometer 455) huomattiin, että EU-nuoret näkivät ympäristönsuojelun ja kamppailun ilmastonmuutosta vastaan koulutuksen ohella keskeiseksi Euroopan unionin tehtäväksi. Maailman talousfoorumin toteuttamasta Global Shapers Surveysta (2017) puolestaan selviää, että globaalisti ilmastonmuutos ja ympäristön tuhoutuminen on nuorten silmissä vakavin tulevaisuutta koskeva kysymys.

Lähitulevaisuudessa tärkeä tutkimusaihe olisi kartuttaa myös laadullista tietoa nuorten ilmastohuolesta – tai jopa ilmastoahdistuksesta (Pihkala 2017). Se, miten huoli ilmenee, näkyy, miten se koetaan ja minkälaisia tunteita se nuorissa herättää, olisi tärkeä selvittää. Nuorisobarometreissa ja muissa nuorille suunnatuissa kyselytutkimuksissa havaitut trendit kertovat pikemminkin huolen yleisyydestä kuin sen syvyydestä tai laadusta. Keskeistä on myös pohtia, millaiseen toimintaan ja käyttäytymistapoihin huoli johtaa. Sitä aspektia voimme yrittää haarukoida barometriaineistojen avulla.

Toiminta: miten nuoret pyrkivät vaikuttamaan?

Keskustelu ilmastonmuutoksen hillitsemisestä kääntyy usein siihen, mitä yksilö voi tehdä. Tämä ei yksilöllistä valintaa ja vapaata kuluttajaa arvostavassa ajassa ole yllätys, mutta yksilön valintojen merkitys kokonaisuuden kannalta on rajallinen. Viime aikoina puheenvuorot, joissa huolestunut kansalainen haluaa kontrollia omien vapauksiensa rajoittamiseksi ympäristön nimissä, ovatkin yleistyneet (ks. esim. Rantala 2018; Kaskeala 2018; Rätty 2018). Nuorisobarometrin tulokset antavat tähän problematiikkaan kiinnostavaa ristivalotusta. Nuorista 42 prosenttia kertoi itse vähentäneensä kuluttamistaan ympäristösyistä. Osuus on suuri, mutta kuitenkin selvästi pienempi kuin niiden osuus, jotka katsoivat, että tuotantoa ja kulutusta tulisi vähentää ympäristösyistä (66 %). Tämä paljastaa ensinnäkin sen, että omat arvot eivät aina kohtaa käytännön toimia elintavoissa, kuten kulutustottumuksissa. Havainto on tuttu aiemmista tutkimuksista (mm. Hirvonen & Vanhatalo 2018; ks. myös Pihkala 2017). Toisaalta tämän ”epäsuhteen” voi tulkita myös niin, että yksilönvapaus ja kuluttajan vapaaehtoiset valinnat eivät riitä ratkaisemaan ympäristöongelmia, vaan niiden ratkaisuun tarvitaan laajempia päätöksiä, sääntelyä ja lakeja.

Lisäksi 78 prosenttia nuorista oli eri mieltä tai täysin eri mieltä väitteestä ”minun ei ole järkevää toimia ympäristön puolesta, jos muut eivät tee samoin”. Nuorten mielestä jokaisen omalla toiminnalla ja valinnoilla näyttäisi siis olevan niin käytännöllistä kuin moraalistakin merkitystä. Vaikka voidaan hyvällä syyllä esittää, että ilmasto- ja ympäristöongelmien ratkaisua ei voida jättää yksilöllisten kulutus päätösten varaan, on jokaisella pienelläkin teolla oma, pieni merkityksensä (Lähde 2017). Jos tämä nuorten ajattelutapa olisi laajennettavissa makrotasolle, se kyseenalaistaisi globaalin ilmastopolitiikan kompastuskivenä olevaa ajattelumallia, jossa minkään yksittäisen maan ei kannata toimia ympäristön hyväksi, jos muut maat eivät niin tee. Lisäksi suomalaisnuorista 59 prosenttia oli samaa mieltä tai täysin samaa mieltä siitä, että ekologisen jalanjäljen tulisi reiluuden vuoksi jakautua tasaisemmin eri maiden kesken. Enemmistö nuorista huomioi siis myös globaalin oikeudenmukaisuuden aspektin. Tämäkin puhuu sen puolesta, että monet nuoret ovat valmiita laskemaan tuotannon ja kulutuksen tasoa niin omassa elämässään kuin Suomessa, jotta ympäristöongelmat saataisiin ratkaistua.

Nuorisobarometrin 2018 ennakkotiedoista huomataan myös, että ostopäätöksillä vaikuttavat nuoret pitävät ympäristöarvoja keskimääräistä tärkeämpänä. Tämä antaa tukea sille, että ostopäätöksillä vaikuttaminen liittyy ainakin osin ekologisesti kestäväan kulutuksen teemoihin. Myös esimerkiksi Tilastokeskuksen kulutustutkimuksen (Lehto 2018) mukaan lihaton ruokavalio on viime vuosina lisääntynyt eniten 17–24-vuotiaiden ikäryhmässä. Kasvisyöjien osuus on tosin arviolta vain viiden prosentin paikkeilla, vegaanien alle prosentin luokkaa (Myllyniemi 2015, 46; Sjöblom 2017). Näiden osuuksien vaikutukset koko ikäryhmän kulutuskäyttäytymiseen olisivat vaatimattomia, mutta toisaalta kasvisruokaa suosivat, joskus myös eläinperäistä ruokaa syövät joustavat kasvisyöjät jäävät lukujen ulkopuolelle. Ruokavalinnat ovatkin malliesimerkkejä yksilöllisistä valinnoista, joilla voi olla laajoja yhteiskunnallisia vaikutuksia, ja nuorten kasvisruokavalion yleistymisen taustalla lienee vähintään osittain huoli ympäristöstä ja ilmastosta. Ainakin vuoden 2012 Nuorisobarometrissa havaittiin kasvisyöjien olevan myös muita selvästi kiinnostuneempia politiikasta (Myllyniemi 2012, 27).

Valtaosa nuorista siis tunnistaa ihmisen vaikutuksen ilmastoon ja pitää sitä aikamme avainky-

symyksenä. Monet nuorista ovat myös valmiita muuttamaan omia kulutustottumuksiaan, jolleivät ole jo tehneet niin. Mutta voisiko ilmasto-kysymys tuottaa myös voimakkaampaa nuorten aktivoitumista? Olisiko mediassa tai katukuvassa syytä näkyä merkkejä nuorison aktivoitumisesta tai radikalisoitumisesta oman ja tulevien sukupolvien tulevaisuuden puolesta (ks. myös Baker 2018; Murphy 2018; Myllyniemi M. 2018; Petelius 2018)? Jos ilmastonmuutos ei riitä motiiviksi, mikä riittäisi? Tutkimuksissa ei näy osoittimia laajamittaisesta kyynistymisestä, turhautumisesta tai pettymyksestä vallitsevaan järjestelmään ja sen edustajiin. Päinvastoin: Nuorisobarometrin 2018 mukaan nuorison luottamus poliitikkoihin ja yhteiskunnallisiin instituutioihin on vahvistumassa päin.

Ensinnäkin voidaan pohtia sellaista mahdollisuutta, että nuorten huoli ympäristökysymyksistä johtuukin nuoresta iästä. Esimerkiksi jo 1980-luvun arvotutkimuksissa havaittiin, että ympäristönsuojelun arvostus on suurinta nuorissa ikäryhmissä ja että aineellisen hyvinvoinnin tärkeys kasvaa iän myötä (Uusitalo 1986). 1980-luvun nuoret ovat nyt keski-ikäisiä, eikä ympäristöarvojen priorisoinnin voi sanoa muodostuneen valtaviraksi – ainakaan siinä mittakaavassa, että siitä olisi muodostunut esimerkiksi äänestyskäyttäytymistä ensisijaisesti suuntaava ohjenuora. Onkin tärkeää tiedostaa, että yhden ajankohdan poikkileikkaustiedoissa voivat sekoittua ikä- ja sukupolvi vaikutukset. Se, että nykyiset nuoret kokevat ympäristöarvot tärkeinä, ei takaa, että he elämänsä kulkunsa myöhemmässä vaiheessa ajattelisivat yhä samoin. Toisaalta voimme olettaa, että ilmastonmuutos on ”tullut jäädäkseen”, jolloin ilmastoon ja ympäristöön liittyvien huolten aaltoilu kyselytutkimuksissa saattaa jatkossa jäädä pois. Tämä jää nähtäväksi – tällä kertaa kyseessä voi olla pysyvä vedenpinnan nousu.

Lisäksi on syytä miettiä, voiko puhelinhaastattelun kaltainen keinotekoinen tilanne vaikuttaa vastauksiin. Ympäristökysymyksissä niin sanotulla sosiaalisen suotavuuden paineella voi olla vaikutusta: Suomessa ympäristönsuojelun tärkeyden voi sanoa vakiintuneen sosiaalisesti normiksi, jonka kyseenalaistaminen on harvinaista (Lybäck 2002). Onkin selvästi eri asia sanoa pitävänsä jotain arvokkaana kuin joutua elävässä elämässä tilanteeseen, jossa arvoistaan kiinni pitääkseen joutuu luopumaan jostain muusta arvokkaasta. Tällainen valintatilanne voi tulla eteen nimenomaan

ympäristön kunnioittamisen ja aineellisen hyvinvoinnin välillä.

Nuorisobarometrin käyttämä tapa kysyä yksitellen kunkin arvon tärkeyttä mahdollistaa arvojen tärkeysjärjestyksen tarkastelun, mutta ei välttämättä kerro siitä, kuinka yksilö valitsisi todellisessa tilanteessa, jossa on valittava kahden tärkeän arvon välillä. Kysymykset nuorten omaan elämään liittyvistä tavoitteista (”Kuinka tärkeää sinulle on, että olet 35-vuotiaana saavuttanut seuraavia asioita?”) saattavat paljastaa arvoista ja valinnoista jotain kouriintuntuvampaa kuin korkeamman abstraktiotason arvokysymykset. Näin mitaten kuva nuorten ympäristöasenteista on kaksijakoinen. Yhtäältä nuorten julkilausutut tulevaisuustoiveet vaikuttavat jokseenkin hyveellisiltä: Nuorisobarometrin 2016 aineiston mukaan neljä viidestä haluaa tehdä ympäristöä ja luontoa säästäviä kulutusvalintoja, kun taas aineellisemmat päämäärät, kuten korkea elintaso, oma auto tai omistusasunto, ovat tärkeitä selvästi harvemmalle. Samaan aikaan tärkeyslistan kärkipäässä on kiinteämmin omaan arkeen liittyviä toiveita: läheiset ystävät, henkinen tasapaino ja mahdollisuus kiinnostavaan työhön. Toisaalta myös mahdollisuus matkustaa ja nähdä maailmaa on täpärästi yleisempi toive kuin kestävät kulutustottumukset. Näiden välillä voi havaita ristiriitaa, matkailu kun ei useinkaan ole kestävää kuluttamista.

Epäilemättä on myös niin, että vaikka nuoret ovat sinänsä valmiita ilmastonmuutoksen torjunnan edellyttämiin muutoksiin, niihin on vaikea ryhtyä ja mobilisoida ilmastoasenteita toiminnaksi juuri sen vuoksi, että vaaditut toimet edellyttävät myös omien elintapojen muokkaamista ja sopeuttamista. Selkeitä vihollisia ei ole näköpiirissä, kun tavallaan kaikki ovat osasyllisiä – vaikka toki nuoret saattaisivat kokea, että vanhemmat polvet ovat ”enemmän” syllisiä. Yksi syy ristiriitoihin voi piillä myös siinä, että nuoret ovat kasvaneet yksilöllisyyttä ja kulutusvalintoja korostavassa ajassa, ja siten toimet ympäristön vuoksi – ja ehkä jopa barometrien kysymysasettelut – pyöriivät turhan helposti kuluttamisen ympärillä. Barometrien aineistoista voi kuitenkin kaivaa esille myös ilmastohuolen yhteyksiä muihin vaikuttamisen muotoihin.

Nuorisobarometrin 2018 ennakkotiedoista voidaan tiivistetysti todeta, että nuorten ilmastonmuutokseen liittyvä turvattomuuden tunne on positiivisessa yhteydessä niin poliittiseen kuin muuhunkin yhteiskunnalliseen vaikuttamisa-

tiivisuuteen. Ilmastomuutoksesta huolestuneet nuoret arvostavat myös perinteisiä parlamentaarisia vaikuttamiskeinoja, kuten äänestämistä ja vaaleissa ehdolle asettumista, mutta eniten he poikkeavat muista nuorista siinä, että he pitävät erityisen tehokkaina vaikuttamiskeinoina ulkoparlamentaarisia aktiviteetteja, kuten mielenosoituksia, järjestötoimintaa ja ostopäätöksillä vaikuttamista. He myös osallistuvat keskimääräistä aktiivisemmin näihin vaikuttamismuotoihin. Tämä tukee ajatusta siitä, että ilmastoahdistus voi paitsi laimauttaa myös toimia muutosvoimana (mm. Pihkala 2017; Pukarinen 2018).

Pohdintaa: mitä seuraavaksi?

Mailman talousfoorumin nuorille suunnatun Global Shapers Survey -raportin johdannossa (2017, 6) nostetaan esille kaksi tärkeää päätelmää: nuoria on kuunneltava tässä ja nyt, sillä tämän päivän ratkaisut koskettavat keskeisesti heitä ja nuorten osuus on globaalilla mittapuulla kasvussa; ja on syytä huomioida, että ympäristö- ja ilmastokysymykset ovat nuorten ykköshuolia. Samaisen raportin tuloksista ilmenee myös, että nuoret ovat valmiita muuttamaan elintapojaan ympäristöä ja sen tulevaisuutta suojellakseen. Nuorisobarometrien 2016 ja 2018 aineistoista huomaamme, että Suomessa nuoret ajattelevat pitkälti samoilla linjoilla: ympäristön kunnioittaminen, ekologinen kestävyys ja ilmastomuutoksen hillintä ovat nuorille keskeisen tärkeitä. Ylipäätään immateriaaliset arvot kiilaavat kirkkaasti ohi aineellisen hyvinvoinnin ja talouskasvun.

Nuoret vaikuttaisivat olevan ainakin jossain määrin valmiita tinkimään aineellisesta hyvinvoinnista ja taloudellisesta kasvusta, mutta he eivät vielä ole täysimittaisesti sellaisissa valta-asemissa, joissa he pystyisivät tehokkaasti vaikuttamaan näihin kysymyksiin. Osalla Nuorisobarometreihin haastatelluista nuorista oli haastatteluhetkellä äänestysikäkin saavuttamatta. Ehkä siksi nuorten ”ilmastoteoissa” korostuvat kulutusvalinnat ja räväkempi vaikutustoiminta on toistaiseksi näkemättä. Tämän päivän ja lähivuosikymmenien poliittisessa päätöksenteossa tullaankin osittain mittaamaan, missä määrin valtaa vielä toistaiseksi hallussaan pitävät vanhemmat polvet ovat kykeneviä huomioimaan nuorten toiveet. Tätä luulisi helpottavan sen tosiasian, että nuorten käsitykset tulevaisuutta koskevista uhkista ja epävarmuuksista

sekä niiden ratkaisuista ovat voimakkaasti linjassa tiedeyhteisön käsitysten kanssa siitä, millaisiin toimiin ilmasto- ja ympäristökatastrofien hillitsemiseksi on ryhdyttävä.

Vaikka nuoret eivät ole (ainakaan vielä) nousseet barrikadeille ilmaston puolesta, näyttää selvältä, että nuorten näkökulmasta tulevaisuus on josain määrin hämärän peitossa. Siihen liittyy epävarmuutta ja turvattomuuden kokemuksia, ja voitaneen hyvin argumentoida, että visiot hyvästä, tätä päivää paremmasta tulevaisuudesta puuttuvat (ks. esim. Piispa 2018; Majava 2018; Enqvist 2018; Ulmanen 2018). Pelkät päästövähennykset tuskin riittävät utopiaksi. Niin tutkimuksessa kuin julkisessa keskustelussa onkin yhä painokkaammin kysyttävä: millainen voisi olla hyvä tulevaisuushorisontti ilmastomuutoksen oloissa, ja millaisena nuoret sen itse näkevät? Ylipäätään olisi aiheellista saada lisää niin määrällistä kuin laadullista tutkimustietoa nuorten suhteesta ilmastomuutokseen. Relevantteja tutkimusasetelmia löytyy ilmastoahdistuksen ja ilmastotoiminnan lisäksi muun muassa siitä, miten nuoret ovat valmiita sopeutumaan elämään ilmastomuutoksen oloissa.

Toistaiseksi nuoret eivät ole heittäneet toivoaan, kuten artikkelissa käsitellyistä Nuorisobarometrin vastauksista selviää. Onkin aiheellista kysyä, onko nuoriso ikään kuin odottavalla kannalla: he eivät ole toivottomia, mutta eivät täysin luottavaisiakaan sen suhteen, että heidän tunnistamansa ongelmat, ensi sijassa ilmastomuutos, tullaan ratkaisemaan. Odottava tunnelma saattaa heijastua myös siihen, että nuorten omat – ja ehkä meidän kaikkien – ”ilmastotoimet” ovat tähän asti pyörineet pitkälti kulutusvalintojen ympärillä. Mitä tulee makrotason päätöksiin, pallo on ensisijaisesti päättäjillä ja muilla aikuisilla. Nuoret katsovat ainakin toistaiseksi hieman sivusta. Luultavaa on joka tapauksessa se, että jos nuorten huolia ei kuunnella, sillä on demoralisoiva, lamauttava vaikutus nuoriin. Silloin visiot paremmasta tulevaisuudesta ovat yhä etäämmällä.

Tänä keväänä yksi mielenkiinnon kohde on katsoa, tapahtuuko ”barrikadeille nousu” äänestysviikkeen muodossa: tuleeko eduskunta- ja EU-parlamenttivaaleista 2019 ilmastovaalit paitsi ehdokkaiden puheiden tasolla, myös siten, että nuorten siivittämänä ylletäisiin poikkeukselliseen äänestysaktiivisuuteen? Se jää nähtäväksi, kuten myös se, kuinka nuorten toiveet kuullaan, kun Suomessa tehdään lähivuosien ja -vuosikymmenen ilmastopolitiikkaa.

KIRJALLISUUS

- Apunen, Matti & Haavisto, Ilkka & Hopia, Henna & Toivonen, Sarianna: Sovinnon eväät. EVAn Arvoja asennetutkimus 2016. Helsinki: Elinkeinoelämän valtuuskunta, 2016.
- Baker, Nick: Students hit back at PM after 'less activism in schools' climate change comment. SBS News Australia 27.11.2018. <https://www.sbs.com.au/news/students-hit-back-at-pm-after-less-activism-in-schools-climate-change-comment> (luettu 29.11.2018).
- BIOS: Ilmaston laskuoppi muuttui – muuttuuko politiikka? BIOS-tutkimusyksikön blogi 10.10.2018. <http://bios.fi/ilmaston-laskuoppi-muuttui-muuttuuko-politiikka/> (luettu 11.11.2018).
- Ceballos, Gerardo & Ehrlich, Paul R. & Dirzo, Rodolfo: Biological annihilation via the ongoing sixth mass extinction signaled by vertebrate population losses and declines. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of the America* 114 (2017): 30, E6089–E6096.
- du Pont, Yann Robiou & Meinshausen, Malte: Warming assessment of the bottom-up Paris Agreement emissions pledges. *Nature Communications* 9 (2018).
- Enqvist, Kari: Meiltä puuttuvat nyt suuret unelmat, ja siksi jokaista askeltamme vartioi talouden rautainen kuristusote. Kolumni, Yle 20.11.2018. <https://yle.fi/utiset/3-10514401> (luettu 20.11.2018).
- Eriksen, Marcus & Lebreton, Laurent C.M. & Carson, Henry S. & Thiel, Martin & Moore, Charles J. & Borrero, Jose C. & Galgani, Francois & Ryan, Peter G. & Reisser, Julia: Plastic Pollution in the World's Oceans: More than 5 Trillion Plastic Pieces Weighing over 250,000 Tons Afloat at Sea. *PLoS ONE* 9 (2014): 12.
- Flash Eurobarometer 455. European Youth. Euroopan unioni, 2018.
- Global Shapers Survey. Maailman talousfoorumi, 2017.
- Hallamaa, Teemu: Ylen kysely: Suomalaisilla on taas varaa olla huolissaan ilmastomuutoksesta. Yle Uutiset 2.1.2018. <https://yle.fi/utiset/3-999844> (luettu 22.11.2018).
- Hirvonen, Jukka & Vanhatalo, Maaria: Ympäristöasenteet ja kaupunkikehitys Helsingissä ja Vantaalla. Tutkimuksia 2018:1. Helsinki: Helsingin kaupunki, 2018.
- IPCC: Global Warming of 1.5 °C. Intergovernmental panel on climate change, 2018.
- Kaskeala, Niklas: Kun kauramaidon ostaminen ei riitä. Vihreä Lanka blogi 3.9.2018. <https://www.vihreälanka.fi/juttu/kun-kauramaidon-ostaminen-ei-riita%C3%A4> (luettu 3.9.2018).
- Kiljunen, Pentti: Tiedebarometri. Tutkimus suomalaisten suhtautumisesta tieteeseen ja tieteellis-tekniseen kehitykseen. Tieteen tiedotus & Yhdyskuntatutkimus Oy, 2016. http://www.tieteentiedotus.fi/files/Tiedebarometri_2016.pdf (luettu 17.11.2018).
- Kinnunen, Helvi & Mäki-Fränti, Petri: Pitkittynyt taantuma heikentää nuorten sukupolvien asemaa Suomessa. Euro & Talous, Analyysi, 2016. <https://www.eurojalous.fi/fi/2016/artikkelit/pitkittynyt-taantuma-heikentaa-nuorten-sukupolvien-asemaa-suomessa/> (luettu 12.11.2018).
- Lehto, Johanna: Lihasta luovutaan pikkuhiljaa – myös muualla kuin pääkaupunkiseudulla. Tieto&Trendit. Helsinki: Tilastokeskus, 2018.
- Lybäck, Katinka: Ympäristökäytännöt mikrotason toimijoiden arjessa: asenteiden ja käyttäytymisen välinen ristiriita. Teoksessa Loukola, Olli & Lybäck, Katinka & Tervo, Mikko (toim.): Arvot, ympäristö ja teknologia: yhteiskunnallisten toimien uudet oikeutukset. Helsinki: Yliopistopaino, 2002.
- Lähde, Ville: Yksilökeskeisyys vie silpputiedon viidakkoon, 2017 <http://www.villelähde.fi/yksilökeskeisyys-vie-silpputiedon-viidakkoon/> (luettu 22.11.2018; ilmestynyt myös Huili-lehden kesänumerossa 2017).
- Majava, Antti: Tulevaisuus ansaitsee paremman käsikirjoituksen. Sitran blogi 9.3.2018. https://www.sitra.fi/blogit/tulevaisuus_ansaitsee_paremmankasikirjoituksen/ (luettu 27.11.2018).
- Millar, Richard J. & Fuglestad, Jan S. & Friedlingstein, Pierre & Rogelj, Joeri & Grubb, Michael J. & Matthews, H. Damon & Skeie, Ragnhild B. & Forster, Piers M. & Frame, David J. & Allen, Myles R.: Emission budgets and pathways consistent with limiting warming to 1.5 °C. *Nature Geoscience* 10 (2017), 741–747.
- MTS: Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta, tiedotteita 1/2018. <http://data.yle.fi/dokumetit/Uutiset/MTS%20raportti%202018.pdf> (luettu 29.11.2018).
- Murphy, Simon: Environmental protesters block access to Parliament Square. *The Guardian* 24.11.2018. <https://www.theguardian.com/environment/2018/nov/24/environmental-protesters-block-access-to-parliament-square-extinction-rebellion> (luettu 29.11.2018).
- Myllyniemi, Markus: Miksi nykyopiskelijat eivät nouse barrikadeille? Aktivismiä aika ei saa olla ohi. Helsingin sanomat, lukijan mielipide 24.11.2018.
- Myllyniemi, Sami (toim.): Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 2012.
- Myllyniemi, Sami (toim.): Ihmisarvoinen nuoruus. Nuorisobarometri 2014. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 2015.
- Myllyniemi, Sami (toim.): Katse tulevaisuudessa. Nuorisobarometri 2016. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Valtion nuorisoneuvosto, 2017.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami: Tihentyvä sukupolvipolitiikka ja aktiivisuuden kasautuminen. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.): Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta, 2007.

- Petelius, Pirkka-Pekka: Avaruutta ajatteluun. Suomen luonto 9/2018, 49.
- Pihkala, Panu: Päin helvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo. Helsinki: Kirjapaja, 2017.
- Piispa, Mikko: Yhdeksän sanaa Y-sukupolvesta. Helsinki: Teos, 2018.
- Pukarinen, Meri: Vaikuttaminen on hyvä lääke ilmastoaahdistukseen. Helsingin Sanomat. Mielipide. 8.9.2018.
- Rantala, Riku: Miljoonan lentokilometrin jälkeen syyllistäminen ei enää pure ilmastorikoksiini – päättäjät, laittakaa minut ruotuun vaikka väkisin! Yle Docventures blogi 12.10.2018. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/10/12/riku-rantala-miljoonan-lentokilometrin-jalkeen-syyllistaminen-ei-ena-pure> (luettu 12.10.2018).
- Räty, Reetta: Missä viiptyy pääministerin tv-puhe aiheesta ilmastokrissi? Kolumni, Yle 3.9.2018. <https://yle.fi/uutiset/3-10376941> (luettu 3.9.2018).
- Sjöblom, Saana: Vain 0,5 prosenttia varusmiehistä valitsee kasvisruoan. Ruotuväki 28.9.2017. https://ruotuvaki.fi/uutinen/-/asset_publisher/vain-0-5-prosenttia-varusmiehistä-valitsee-kasvisruoan (luettu 14.9.2018).
- Suomen ilmastopaneeli: Ilmastopaneelin muistio asunto-, energia ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikaisen pyyntöön. Ilmastopaneelin näkemykset pitkän aikavälin päästövähennystavoitteen asettamisessa huomioon otettavista seikoista. Suomen ilmastopaneeli, 2018.
- Ulmanen, Maija: Meidän pitää laajentaa ajatteluamme talouskasvusta. Chydenius-lehti 3.2.2018. <https://op.media/chydenius/Talous-ja-yhteiskunta/Meidan-pitaa-laajentaa-ajatteluamme-talouskasvusta-f606865176ad4f01b5e5734173552b4b> (luettu 4.9.2018).
- Uusitalo, Liisa: Suomalaiset ja ympäristö. Acta academicae oeconomicae Helsingiensis. Series A:49. Helsinki, 1986.
- WWF: Living Planet Report 2018: Aiming Higher. <https://wwf.fi/mediabank/11561.pdf> (luettu 22.11.2018).

TIIVISTELMÄ

Mikko Piispa & Sami Myllyniemi: Nuoret ja ilmastomuutos. Tiedot, huoli ja toiminta Nuorisobarometrien valossa

Ilmastomuutos on noussut uudella voimalla julkiseen keskusteluun, ja vuoden 2019 eduskuntavaaleista on jo povattu ilmastovaaleja. Ilmastomuutoksen hilitsemiseksi maailmalla ja Suomessa on tieteellisten tulosten valossa syytä tehdä nopeita ja perusteellisia toimia. Artikkelissa tarkastellaan nuorten näkemyksiä ilmastomuutoksesta ja ympäristöongelmista: miten he ottavat vastaan aiheeseen liittyvän tiedon, millaisia huolia mainitut ongelmat nuorissa herättävät ja millaiseen toimintaan tai vaikuttamiseen huolet johtavat? Aihetta lähestytään Nuorisobarometrien 2016 ja 2018 aineistojen avulla.

Tulosten mukaan nuoret ovat ilmastomuutoksesta huolissaan ja enemmistö kokee, että kulutusta ja tuotantoa tulisi vähentää ympäristöongelmien vuoksi. He suhtautuvat epäillen talouskasvun mahdollisuuksiin rajallisella maapallolla, ja toisaalta aineellinen hyvinvointi ylipäättään näyttäytyy nuorille vähemmän tärkeänä kuin esimerkiksi ympäristön tila. Ilmastomuutokseen

liittyvä huoli vaikuttaa nousseen nuorten keskuudessa ennätystasolle, ja se on kysytyistä aiheista suurin epävarmuutta ja turvattomuutta nuorissa herättävä tekijä. Nuoret pyrkivät vaikuttamaan pääasiassa kuluttamalla, joskin huoli ympäristökysymyksistä on myös yhteydessä yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja muun muassa järjestötoimintaan.

Siitä huolimatta voidaan esittää, että emme ole nähneet nuorilta huolen laajuutta vastaavaa toimintaa tai protesteja. Yksi tulkinta voi olla, että ympäristökysymykset ovat arvo sinänsä, mutta todellisessa valintatilanteessa aineellisesta hyvinvoinnista on vaikeampi luopua. Toisaalta on mahdollista, että nuoret ovat ikään kuin odottavalla kannalla sen suhteen, miten päättäjät kuulevat heidän toiveitaan. Aineistojen perusteella he eivät ole menettäneet toivoaan. Joka tapauksessa lienee ajankohtaista kysyä, millainen olisi nuorten mukaan hyvä tulevaisuus ilmastomuutoksen oloissa, ja ottaa se huomioon lähivuosikymmenten päätöstentteossa. Lisäksi tulevana keväänä yksi mielenkiinnon kohde on katsoa, tapahtuuko ”barrikadeille nousu” nuorten kasvavana äänestysvilkkautena.